

منابع مرجع در خدمت آموزش

● یزدان منصوریان
عضو هیئت علمی گروه کتاب‌داری و
اطلاع‌رسانی دانشگاه تربیت معلم

زمینه موضوعی برای استفاده آیدگان ثبت و ضبط می‌شود.

▲ کلیدواژه‌ها:

منابع مرجع، واژه‌نامه، اصطلاح‌نامه، دانش‌نامه، راهنما، سرگذشت‌نامه.

▲ مفاهیم و مقوله‌های مرتبط با آثار مرجع

استفاده مؤثر از منابع مرجع مستلزم آشنایی با انواع منابع و مفاهیم مرتبط با آنهاست که ضرورت دارد در این جا توضیح مختصری در این زمینه ارائه شود. نخستین مفهوم «فرایند مرجع» است که در آن ابتدا پرسشی در ذهن فرد شکل می‌گیرد و برای پاسخ‌گویی به آن به منابع مرجع مراجعه می‌کند و پس از جست‌وجو در این منابع، پاسخ لازم را می‌یابد. موفقیت در هر گام از این فرایند مستلزم آشنایی فرد با مناسب‌ترین منبع مرجع پاسخ‌گو به پرسش او و مهارتی است که در استفاده از این منابع دارد.

کتاب‌داران و متخصصان اطلاع‌رسانی در این زمینه می‌توانند مشاور آموزگاران و دانش‌آموزان باشند، چرا که آنان بیشترین آشنایی با منابع مرجع دارند^۱. در هر کتاب‌خانه عمومی، آموزشگاهی و دانشگاهی نیز معمولاً «بخش مرجع یا میز مرجع»^۲ وجود دارد که شامل سالن یا اتاق جداگانه‌ای است و به منابع مرجع چاپی و الکترونیکی اختصاص یافته است در این بخش دسترسی کاربران به قفسه‌های کتاب آزاد است تا آنان بتوانند به راحتی آثار مورد نیاز خود را از قفسه بردارند و مطالعه کنند. اما با توجه به استفاده مکرر کاربران از منابع مرجع، امکان امانت این آثار وجود ندارد و مطالعه آنها فقط در داخل کتاب‌خانه میسر است.

▲ انواع منابع مرجع

منابع مرجع را براساس معیارهای متفاوتی می‌توان دسته‌بندی کرد. مثلاً براساس دامنه موضوعی، منابع مرجع به دو گروه عمومی و تخصصی تقسیم می‌شوند. منابع مرجع عمومی، مثل «فرهنگ معاصر هزاره» که یک واژه‌نامه عمومی است و معادل فارسی ۵۵۰۰۰ کلمه انگلیسی را

▲ مقدمه

اگر بخشی از تمرینها و تکلیفهای دانش‌آموزان به گونه‌ای باشد که آنان در کنار مطالعه کتابهای درسی به استفاده از کتابهای غیردرسی مفید نیز ترغیب شوند، زمینه ارتقای فرهنگ مطالعه در جامعه بیش از پیش فراهم خواهد شد. «منابع مرجع»^۱، نظیر واژه‌نامه‌ها (فرهنگهای لغت)، دانش‌نامه‌ها (دایرةالمعارفها)، اصطلاح‌نامه‌ها، کتاب‌شناسیها، راهنماها و سرگذشت‌نامه‌ها^۲ از مهم‌ترین آثار سودمند در این زمینه به شمار می‌آیند. هر یک از این منابع مرجع، چکیده‌ای از دانش بشری را به شکلی منظم و سازمان‌یافته در اختیار علاقه‌مندان قرار می‌دهند.

منابع مرجع در چرخه تولید و انتشار یافته‌های علمی جایگاه ویژه‌ای دارند. آنها از یک سو خود محصول پژوهشهای علمی طولانی و مفصل هستند، و از سوی دیگر در فرایند تحقیق و پژوهش ابزار مهمی برای پژوهشگران محسوب می‌شوند. چرا که معمولاً دانش جدیدی که حاصل پژوهشهای علمی نوین است، ابتدا در مجله‌های تخصصی منتشر می‌شود. سپس مورد نقد و بررسی جامعه علمی قرار می‌گیرد و سرانجام وقتی توافق جمعی در مورد صحت آن حاصل شد، در منابع مرجع ثبت می‌شود. به این ترتیب، آنچه در یک منبع مرجع منتشر می‌شود، چکیده‌ای از دانش موجود در زمینه‌های متفاوت است. آن‌گاه این منابع خود مورد استفاده محققان دیگر قرار می‌گیرند و سهم عمده‌ای در تأمین نیازهای اطلاعاتی آنان ایفا می‌کنند.

بنابراین، مثلاً اگر قرار است دانش‌نامه‌ای در زمینه زیست‌شناسی منتشر شود، ابتدا باید گروهی کارآمد از زیست‌شناسان صاحب‌نظر در یک مؤسسه علمی معتبر گرد آیند و به مجموعه کاملی از آثار علمی معتبر در این زمینه دسترسی داشته باشند. سپس آنان باید مهم‌ترین موضوعها و مفاهیم ضروری برای گنجاندن در این دانش‌نامه را شناسایی کنند و در هر مورد، چکیده‌ای از مهم‌ترین واقعیتهای دانش موجود را گردآورند و خلاصه‌سازی کنند. به همین دلیل، تولید آثار مرجع غالباً فرایندی طولانی است. اما با انتشار هر کتاب مرجع بخشی از دانش بشری در یک



در بر می‌گیرد، به رشته یا موضوع مشخصی محدود نمی‌شوند. در مقابل، منابع مرجع تخصصی اطلاعاتی را در یک زمینه موضوعی مشخص در برمی‌گیرند. مثلاً «واژه‌نامه روان‌شناسی» فقط به واژگان تخصصی روان‌شناسی محدود است و لغات روزمره را شامل نمی‌شود.

بر اساس گستردگی و جامعیت اطلاعات موجود در این آثار، منابع مرجع به سه گروه منابع مفصل، متوسط و مختصر تقسیم می‌شوند. مثلاً «لغت‌نامه دهخدا» یک واژه‌نامه مفصل، «فرهنگ‌معین» متوسط و «فرهنگ عمید» یک یا دوجلدی، واژه‌نامه‌ای مختصر به شمار می‌آید. البته معمولاً برای پاسخ‌گویی به نیازهای طیف گسترده‌تری از خوانندگان، ویرایش‌های مفصل و مختصری از منابع مرجع منتشر می‌شوند. مثلاً از «فرهنگ سخن» - که یکی از جدیدترین واژه‌نامه‌های معتبر زبان فارسی است و به سرپرستی دکتر حسن انوری منتشر شده است، یک ویرایش مفصل هشت جلدی و یک ویرایش مختصر دو جلدی در بازار نشر وجود دارد. در مجموع، رایج‌ترین شکل تقسیم‌بندی منابع مرجع بر اساس نوع اطلاعاتی است که هر منبع در برمی‌گیرد و بر این اساس می‌توان این آثار را به ۱۰ گروه زیر تقسیم کرد. در هر دسته ابتدا ویژگی‌های هر گروه را معرفی می‌کنیم و سپس مثالی از تمرین‌های مناسب برای آشنایی دانش‌آموزان با این منابع ارائه می‌دهیم.

۱. واژه‌نامه

واژه‌نامه فهرستی از کلمه‌های عمومی یا تخصصی در یک زبان است که در آن درباره هر یک از این کلمات اطلاعاتی نظیر معنی، تلفظ، املا صحیح، معادل در همان زبان با زبان دیگر، و نقش دستوری آن کلمه ارائه می‌شود. برخی از واژه‌نامه‌ها مثل «فرهنگ معین» یک‌زبانه و برخی مثل «فرهنگ پویا» اثر دکتر محمدرضا باطنی دوزبانه (انگلیسی به فارسی) هستند. برای آشنایی دانش‌آموزان با واژه‌نامه‌ها می‌توان فهرستی از واژه‌های مرتبط با دروس ارائه شده را در اختیارشان قرار داد و از آنان خواست تا با مراجعه به کتاب‌خانه و جست‌وجو در واژه‌نامه‌ها، معانی آن لغات را پیدا کنند علاوه بر این، می‌توان معانی متفاوت ارائه شده برای این واژگان را در دو یا چند واژه‌نامه مقایسه کرد. چنین مقایسه‌ای می‌تواند تمرین خوبی برای تقویت توان تحلیلی دانش‌آموزان باشد.

۲. اصطلاح‌نامه

اصطلاح‌نامه یا «گنج‌واژه» مجموعه‌ای از لغات تخصصی در یک زمینه موضوعی مشخص است که روابط معنایی و سلسله مراتبی میان آنها مشخص شده است. به این ترتیب، با مراجعه به یک اصطلاح‌نامه می‌توان ضمن شناسایی واژگان تخصصی آن رشته، انواع روابط معنایی نظیر رابطه اعم، اخص و هم‌ارز آنها را شناخت. مثلاً «اصطلاح‌نامه فرهنگی فارسی: اصف» که واژگان حوزه‌های آموزش و پرورش، ارتباطات، اقتصاد، جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، و کتاب‌داری را در برمی‌گیرد، از نمونه‌های منابع مرجع در این دسته است. همچنین، «اصطلاح‌نامه علوم قرآنی». «اصطلاح‌نامه فلسفه اسلامی». «اصطلاح‌نامه پزشکی فارسی» و «اصطلاح‌نامه فرهنگ ارتباطات، اطلاعات» از دیگر گنج‌واژه‌های معروف در زبان فارسی هستند. برای آشنایی دانش‌آموزان با کاربرد این منابع می‌توان از آنان خواست تا با مراجعه به یک اصطلاح‌نامه، روابط معنایی چند موضوعی را که به تازگی در خصوص آنها در کلاس صحبت شده است، در این منابع شناسایی کنند و گزارش آن را به کلاس ارائه دهند. ضمن آن که امکان دسترسی رایگان الکترونیکی به برخی از این منابع در سایت «پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران» به نشانی <http://www.irandoc.ac.ir> و «مرکز اطلاعات و مدارک اسلامی» به نشانی <http://www.islamicdoc.org> میسر است.

**مراجعه به منابع مرجع
تمرین خوبی برای
یادگیری مهارت‌های
سواد اطلاعاتی است.
چرا که دانش‌آموزان
با نقش آثار مرجع
در پاسخ‌گویی به
پرسش‌های متفاوت آشنا
می‌شوند و در آینده به
این منابع بیشتر مراجعه
خواهند کرد**

۳. دانش‌نامه (دایرةالمعارف)

هر دانش‌نامه مجموعه‌ای از مقاله‌های مختصر یا مفصل درباره بخشی از دانش بشری است که به صورت الفبایی یا موضوعی تنظیم شده است. دانش‌نامه‌ها ممکن است مثل «دایرةالمعارف بریتانیکا» عمومی و مفصل، یا مثل «دانش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی» تخصصی و مختصر باشند. «دایرةالمعارف فارسی» به سرپرستی مرحوم غلامحسین مصاحب، از نخستین دانش‌نامه‌های عمومی معتبر به زبان فارسی است که به شیوه نوین و علمی تهیه شده است. همچنین، از جدیدترین دایرةالمعارف‌های عمومی فارسی می‌توان به «دانش‌نامه دانش‌گستر» اشاره کرد که در سال ۱۳۸۹ در ۱۸ جلد منتشر شد و حاوی ۶۷،۰۰۰ مدخل و ۲۰،۰۰۰ تصویر است. برخی از دانش‌نامه‌ها بسیار مفصل و جامع هستند و انتشار آنها به سالها زمان نیاز دارد. مثلاً تا کنون چند جلد نخست «دانش‌نامه ایران» که از آثار «مرکز دایرةالمعارف بزرگ اسلامی» است، منتشر شده که دسترسی الکترونیکی به این بخشها در نشانی اینترنتی این مرکز <http://www.cgie.org.ir> میسر است. «فرهنگ‌نامه کودکان و

نوجوانان» از انتشارات «شورای کتاب کودک» نیز دانش‌نامه‌ای عمومی است که مخاطبان آن ۱۰ تا ۱۶ ساله‌ها هستند و تا کنون ۱۴ جلد آن به بازار آمده، اما هنوز به پایان نرسیده است. مراجعه به دانش‌نامه‌ها پاسخ‌گوی بسیاری از پرسش‌های مرجع است. با چند تمرین ساده می‌توان دانش‌آموزان را به مراجعه به این منابع سودمند تشویق کرد. مثلاً می‌توانیم فهرستی از موضوعات پایه، نام اماکن یا اسامی شخصیت‌های معروف مرتبط با درس ارائه شده را در اختیارشان گذاشت و از آنان خواست با مراجعه به دانش‌نامه‌ها توضیحات بیشتری در آن زمینه گردآوری کنند.

۴. کتاب‌شناسی و مقاله‌نامه

کتاب‌شناسی و مقاله‌نامه ابزار مهمی در تحقیق و پژوهش به شمار می‌آیند، چرا که فهرستی از آثار منتشر شده در یک زمینه موضوعی را در اختیار محققان قرار می‌دهند و راه رسیدن به اطلاعاتی مورد نیازشان را هموار می‌سازند. هم چون سایر منابع مرجع، امکان دسته‌بندی کتاب‌شناسیها به شکل‌های متفاوت میسر است. مثلاً براساس گستره زمانی، یک کتاب‌شناسی ممکن است جاری، گذشته‌نگر یا آینده‌نگر باشد. کتاب‌شناسی جاری مثل نشریه‌های «کتاب‌هفته» و «کتاب‌ماه» فهرست آثار در حال انتشار را در برمی‌گیرند. «کتاب‌شناسی ملی ایران» که سالانه توسط «سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران» به صورت الکترونیکی بر لوح فشرده منتشر می‌شود. اطلاعات کتاب‌شناختی (عنوان، پدیدآور، ناشر و...) کتاب‌های منتشر شده در یک سال گذشته را در برمی‌گیرد. کتاب‌شناسیهای آینده‌نگر نیز معمولاً توسط ناشران دولتی و خصوصی منتشر می‌شوند و فهرستی از کتاب‌های در دست انتشار را ارائه می‌دهند. برای آشنایی دانش‌آموزان با کتاب‌شناسیها می‌توان در تمرین ساده‌ای از آنان خواست به چند کتاب‌شناسی مراجعه و گزینه‌ای شامل ۱۰ تا ۱۵ عنوان کتاب منتشر شده در یک زمینه موضوعی مشخص تهیه کنند.

۵. راهنما

راهنما - همان طور که از نامش پیداست. شامل نشانی و مشخصات افراد، نهادها، و سازمانهای دولتی و خصوصی است. راهنماها بر اساس نوع اطلاعاتی که ارائه می‌دهند، به پنج نوع حرفه‌ای، جغرافیایی، دولتی، سازمانی و تجاری تقسیم می‌شوند. مثلاً «کتاب اول» نمونه‌ای از راهنماهای ترکیبی است که یک بانک اطلاعات شهری محسوب می‌شود و به نشانی <http://www.ketabeavval.ir> در دسترس است. برای آشنایی دانش‌آموزان با راهنماهای می‌توان از آنان خواست با مراجعه به آنها، مثلاً فهرستی از کتابخانه‌های عمومی شهر یا منطقه محل زندگی خود تهیه کنند.

۶. سرگذشت‌نامه

سرگذشت‌نامه یا بیوگرافی - که در گذشته به آن «تذکره» یا «ترجمه» می‌گفتند - یکی دیگر از انواع منابع مرجع است که اطلاعاتی درباره شرح حال شخصیت‌های مهم مذهبی، علمی، سیاسی یا هنری را شامل می‌شود. اگر داستان زندگی فردی توسط خودش نوشته شود، به آن «سرگذشت‌نامه خودنوشت» یا «اتوبیوگرافی» می‌گویند. اما اغلب سرگذشت‌نامه‌ها توسط نهادها و سازمانهای پژوهشی تدوین و منتشر می‌شوند. مثلاً «انجمن آثار و مفاخر فرهنگی» کتابهای متعددی درباره زندگی شخصیت‌های علمی و فرهنگی کشور منتشر ساخته که اطلاعات مربوط به این آثار در سایت انجمن به نشانی <http://www.anjom.ir> دسترس‌پذیر است. برای آشنایی دانش‌آموزان با این منابع می‌توان در هر درس به اسامی تعدادی از مشاهیر ملی یا جهانی در آن زمینه اشاره کرد و در تمرینی از دانش‌آموزان خواست اطلاعات بیشتری در زمینه زندگی آنان گردآوری کنند.

۷. منبع مرجع جغرافیایی

منابع جغرافیایی نقشه‌ها، اطلسها، و جای‌نامه‌ها^۵ (اعلام جغرافیایی) را شامل می‌شود که اطلاعات لازم در مورد موقعیت مکانی مناطق متفاوت را در سطوح محلی، ملی یا جهانی در اختیار علاقه‌مندان قرار می‌دهند. در استفاده از منابع مرجع جغرافیایی باید دقت کرد که منبع مورد استفاده کاملاً معتبر و روزآمد باشد. مثلاً «سازمان نقشه‌برداری کشور» یکی از نهادهای رسمی در این زمینه است و فهرست کاملی از نقشه‌ها، نظیر نقشه راه‌های ایران و سایر اطلاعات مرتبط را در سایت خود به نشانی <http://www.ncc.org.ir> قرار داده است. در تمرینی ساده می‌توان دانش‌آموزان را به مراجعه به کتابخانه و استفاده از نقشه‌های موجود در آنجا تشویق کرد، و از آنان خواست در جدولی چند ستونی ابتدا فاصله مکانی چند شهر را با محل زندگی خود مشخص کنند. سپس سایر مشخصات جغرافیایی این شهرها - نظیر جمعیت، آب و هوا، ارتفاع از سطح دریا، و جاذبه‌های گردشگری - را از منابع جغرافیایی استخراج و این جدول را تکمیل کنند.

۸. دست‌نامه و دستورنامه

منابع مرجعی که چگونگی انجام یک کار و وظیفه مشخص، استفاده از یک دستگاه مقررات حرفه‌ای در یک رشته یا فرایند ایجاد یک محصول را تشریح می‌کنند، درس‌نامه، دست‌نامه یا دستورنامه^۶ به شمار می‌آیند کتابهای آموزش آشپزی یا کتابهای که در زمینه تعمیر و نگهداری لوازم خانگی نوشته می‌شوند در این دسته



قرار دارند. همچنین، «فرهنگستان زبان و ادب فارسی» مجموعه‌ای از واژگان مصوب دارد که به عنوان معادل برای واژه‌های بیگانه معرفی کرده و در سایت این نهاد به نشانی <http://www.persianacademy.ir> در دسترس است. برای آشنایی دانش‌آموزان می‌توان فهرستی از واژه‌هایی را که از زبانهای دیگر به گفتار روزمره راه یافته‌اند، در اختیار آنان قرار داد تا معادل مصوب فرهنگستان را در هر مورد بیابند.

۹. سال‌نامه و سال‌نما

سال‌نامه^۷ و سال‌نما^۸ منابع مرجعی هستند که جنبه تاریخی آنها و نقشی که در ثبت وقایع دارند، بسیار مهم و پررنگ است. در سال‌نامه‌ها فهرستی از رخدادها، مهم در یکی از عرصه‌های علمی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، و ورزشی مربوط به یک سال تدوین می‌شود. گاهی نیز در سال‌نامه فعالیت‌های مربوط به پیشرفتهای یک یا چند سازمان یا تحولاتی که در یک عرصه علمی یا فرهنگی مشخص رخ داده است، تشریح می‌شود. بنابراین سال‌نامه می‌تواند عمومی یا کاملاً تخصصی باشد. مثلاً اگر سال‌نامه‌ای با عنوان «سال‌نامه

زیست‌شناسی» منتشر شود، انتظار می‌رود در آن تحولات این حوزه در یک سال گذشته بررسی شود. برخی از سال‌نامه‌ها نیز متمم منابع مرجع دیگر، مثل دایرةالمعارفهای مفصل هستند. چرا که پس از گذشت یک‌سال برخی از اطلاعات موجود در این منابع کهنه می‌شود، ولی به دلیل هزینه زیاد امکان تجدید چاپ کامل آنها وجود ندارد. در چنین مواردی ناشران این منابع با انتشار یک سال‌نامه تک‌جلدی به صورت متمم جلدهای قبلی، اطلاعات روز را به مجموعه موجود اضافه می‌کنند.

در مقابل سال‌نامه، سال‌نما به یک سال محدود نمی‌شود و گاه تحولات چند سال را در برمی‌گیرد در سال‌نامه‌ها تاریخ رخدادها، مهم یک کشور، یک حوزه مشخص علمی یا صنعتی، یا حتی اطلاعات مربوط به شرح حال یک شخصیت مهم علمی یا سیاسی در یک دوره زمانی چند ساله به صورت روزشمار درج می‌شود. برای آشنایی دانش‌آموزان با این منابع می‌توان آنان را به تدوین یک سال‌نامه یا سال‌نمای ساده و مختصر تشویق کرد تا با مراجعه به منابع مرجع موجود در کتابخانه مدرسه یا کتابخانه عمومی محل زندگی خود، فهرست کوتاهی از رخدادها را در یک



دوره زمانی و درباره یک موضوع مشخص تدوین کنند.

۱۰. آمارنامه

آمارنامه مرجعی است که اطلاعات آماری عمومی و تخصصی را در زمینه‌های متفاوت اقتصادی و اجتماعی ارائه می‌دهد. از نهادهای رسمی در زمینه تولید آمارنامه‌ها می‌توان به «مرکز آمار ایران» اشاره کرد که در سایتی با عنوان «درگاه ملی آمار» به نشانی <http://www.amar.org.ir>، پایگاه‌های آماری متعددی را ایجاد کرده است. در تمرینی ساده می‌توان دانش‌آموزان را به مراجعه به آمارنامه‌ها ترغیب کرد تا اطلاعاتی آماری در زمینه‌های مرتبط به مفاهیمی که در درس‌های خود آموخته‌اند، گردآوری کنند.

سختن پایانی

فراهم آوردن موقعیتهای که به مراجعه دانش‌آموزان به منابع مرجع بینجامد، از چند جهت اهمیت دارد. نخست آن که آنان چگونگی استفاده از این منابع را به تدریج فرا می‌گیرند و در آینده مهارت لازم برای جست‌وجو در این منابع را خواهند داشت. علاوه بر این مراجعه به این آثار تمرین خوبی برای یادگیری مهارت‌های سواد اطلاعاتی است. چرا که دانش‌آموزان با نقش آثار موجه در پاسخ‌گویی به پرسش‌های متفاوت آشنا می‌شوند و در آینده به این منابع بیشتر مراجعه خواهند کرد. سومین سودمندی این تمرینها مربوط به ارتقای دانش عمومی دانش‌آموزان است. مراجعه به هر کتاب مرجع، هم چون گشودن دریچه‌ای به سوی دنیای علم و دانش است. چرا که معمولاً افراد در خلال جست‌وجو در این آثار به تفریح بخش‌های مختلف آنها می‌پردازند و همین تفریح ساده ممکن است به کسب آگاهی‌های ارزشمندی در زمینه‌های مرتبط منجر شود. با توجه

به جذابیت مطالب موجود در این منابع، اغلب خوانندگان همراه با یافتن اطلاعات لازم در زمینه مورد نظر خود، به بخش‌های دیگر همان منبع مراجعه می‌کنند و از این رهگذر دانش عمومی خود را ارتقا می‌بخشند نکته آخر مربوط به درجه اعتبار وثوق اطلاعات موجود در منابع مرجع است. اغلب این آثار حاصل سالها کار مستمر متخصصان با تجربه در یک حوزه موضوعی مشخص هستند و اطلاعاتی که ارائه می‌دهند، معمولاً مستند و موثق است. بنابراین، بهتر است با توجه به جایگاه و اهمیت منابع مرجع زمینه لازم را برای آشنایی دانش‌آموزان با این آثار فراهم کنیم و در فرایند یاددهی - یادگیری از مطالب سودمند آنها بهره‌مند شویم.

پی‌نوشت

1. Reference Resources
2. Dictionaries, Encyclopaedias, Thesaurus, Bibliographies, Directories and Biographies
۳. در آموزش دانشگاهی رشته کتاب‌داری و اطلاع‌رسانی چندین واحد درسی درباره منابع مرجع تدریس می‌شود. فقط در دوره کارشناسی این رشته حداقل ۱۲ واحد درسی در این زمینه تدریس می‌شود که از آن جمله می‌توان به «مرجع‌شناسی عمومی فارسی و عربی» «مرجع‌شناسی لاتین». «مرجع‌شناسی تخصصی» و «اصول کار مرجع» اشاره کرد.

4. Referene Section or Reference Desk
5. Gazetteer
6. Manuals and Handbooks
7. Yearbook
8. Almanac

منبع

سلطانی، پوری و راستین، فروردین (۱۳۷۹) دانش‌نامه کتاب‌داری و اطلاع‌رسانی. فرهنگ معاصر. تهران.

منابع مرجع ایرانی

توضیحات

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

مرکز اطلاعات و مدارک اسلامی

مرکز دایرة المعارف بزرگ اسلامی

کتاب اول

انجمن آثار و مفاخر فرهنگی

سازمان نقشه‌برداری کشور

فرهنگستان زبان و ادب فارسی

درگاه ملی آمار

نشانی سایت مرجع

<http://www.irandoc.ac.ir>

<http://www.islamicdoc.org>

<http://www.cgie.org.ir>

<http://www.ketabeavval.ir>

<http://www.anjom.ir>

<http://www.ncc.org.ir>

<http://www.persianacademv.ir>

<http://www.amar.org>